
Univerzity dobývají byznys

Univerzity dobývají byznys

EKONOM

29.11.2007, autor: Ivana Pečinková

Čím dál víc si vysoké školy začínají vydělávat samy na sebe. Daří se to především technicky zaměřeným ústavům, které přímo zpracovávají zakázky pro podniky.

Vysoké školství přestává být v České republice závislé na penězích od státu. Vlastní podnikatelská činnost a granty na vědecko-výzkumné projekty školám umožňují pokrýt i více než polovinu jejich rozpočtových výdajů. Například Technická univerzita Liberec, která ze své spolupráce s automobilovým a strojírenským průmyslem generuje 410 milionů korun ročně, přičemž její rozpočet činí asi 800 milionů. Podobný příklad: jen samotná Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity v Brně si ročně z komerčních zakázek pro firmy vydělá 25 až 30 milionů korun.

Nejlépe se daří technicky zaměřeným školám, které získávají peníze komercializací výsledků vlastních výzkumů, z licenčních smluv i prodeje patentů firmám a ze zakázek dělaných přímo na objednávku. Ostatní profitují z vědeckých studií pro komerční sféru či vědeckých grantů, dále z vydávání odborných publikací, celoživotního vzdělávání pro zaměstnance firem i pro seniory, z pořádání odborných seminářů či certifikace lidí i nabízených služeb. Určitým druhem podnikání je i získávání peněz od sponzorů.

Stojí na lidech. Hlavním nástrojem škol k vydělávání peněz jsou lidé. Lze samozřejmě namítnout, že v jiných oborech to platí rovněž. Školská zařízení ale mají v tomto ohledu specifické postavení. A v oblasti lidských zdrojů v posledních několika letech prošly opravdovou revolucí.

Být pedagogem na vysoké škole začíná být atraktivním povoláním. Co do možností vlastního rozvoje i platu už některé ústavy porázejí i největší firemní zaměstnavatele.

Ještě nedávno platilo, že na vysoké škole zůstal jen ten, kdo momentálně nebyl schopen si sehnat lépe placené a zajímavější místo. A když ho našel, dráhu vysokoškolského pedagoga bez sentimentu opustil. Svou roli při tom hrálo i platové ohodnocení, v případě interních doktorandů a některých asi

někde kolem úrovně minimálního platu. Dnes je vše jinak. Mladých lidí s tituly profesorů a platem i přes sto tisíc korun měsíčně přibývá. Tyto změny jsou důsledkem toho, že vysokoškolská zařízení stále více rozšiřují své aktivity, což zvyšuje jejich atraktivitu nejen pro studenty, ale i pro pedagogy. A přináší potřebné finanční prostředky.

Rektorem ve 40 letech. Petr Fiala se stal rektorem Masarykovy univerzity v Brně ve svých 40 letech. Na škole působí od roku 1990, profesorem se stal v roce 2002 a děkanem Fakulty sociálních studií v roce 2004. V relativně mladém věku je i mnoho dalších vedoucích pedagogických pracovníků a profesorů. »Věkový průměr jsem nepočítal,« říká brněnský rektor s tím, že na škole působí mladí, starší i staří, což ale není důležité. Hlavní jsou jejich schopnosti. Což se pak odráží v platech, které jsou postaveny motivačně. »Nezáleží na počtu let, ale na dosažené kvalifikaci a na tom, jak je kdo úspěšný v získávání grantů a ve vědecké činnosti,« zdůrazňuje Fiala. Profesorský plat přes sto tisíc korun podle něj není žádným problémem. To stejné platí na Technické univerzitě Liberec. »Pedagogové u nás si mohou vydělat i více než sto tisíc měsíčně. Anebo jen 20 či 15 tisíc, vše záleží na tom, jak se angažují,« říká rektor Technické univerzity Liberec Vojtěch Konopa.

Slovo aktivní má ve slovníku brněnského rektora, který je zodpovědný za 40 tisíc studentů, značnou důležitost. A není se čemu divit. Pouze zhruba polovina finančních potřeb Masarykovy univerzity (roční rozpočet představuje celkem 6,5 miliardy korun) je totiž kryta příspěvků a dotacemi od státu. O zbytek se škola stará sama. Konkrétně: dalších 30 procent generuje z vědeckých soutěží (granty) a dotací na vědu. »Je ale třeba říci, že těch 30 procent nedostáváme automaticky, nýbrž o ně soutěžíme s ostatními subjekty. Například prostředky na vědu a výzkum jsou v České republice rozdělovány do celkem 20 resortů, ministerstvo školství, které přiděluje nám, je jen jedním z těchto resortů,« zdůrazňuje Petr Fiala. A zbylých 20 procent rozpočtu, které si univerzita vydělá sama? Hlavním zdrojem výdělků je takzvaný transfer technologií. Za tímto pojmenováním se skrývá vědecká činnost studentů a pedagogů v základním výzkumu a následné převádění výsledků do praxe, včetně zajištění mezinárodních patentů. »Nejobvyklejší formou transferu je, že si univerzita ponechá duševní vlastnictví (svůj vynález), které pak využívá komerční firma na základě licenční smlouvy,« říká ředitel univerzitního Centra pro transfer technologií Jan Slovák. Jedním z takových příkladů je nalezení unikátního způsobu, jak rozštěpit a zneškodnit nechvalně proslulou bojovou látku yperit. Patent nyní užívá, respektive prodává konečným

spotřebitelům, společnost Enantis. Ta byla založena letos, spolumajitelem je autor patentu – člen pedagogického sboru univerzity. Dalším příkladem takzvané spin-off firmy, tedy firmy, která komercializuje výsledky univerzitního výzkumu a na jejímž zisku se univerzita podílí, je společnost Invea-Tech. Ta se zabývá softwarovými i hardwarovými prostentů středky, usnadňujícími práci v prostředí vysokorychlostní sítě počítačů v oblasti bezpečnosti. Vznikla ve spolupráci se softwarovou firmou Unis, zabývající se řízením technologických procesů, a majetkově se na ní podílí univerzita.

Technici z Liberce. Viděno v relativních číslech má ještě větší přínosy z vědecké činnosti Technická univerzita Liberec. Je především díky ní finančně soběstačná více než z poloviny. Z celkového ročního rozpočtu zhruba 800 milionů korun dostává od státu celkem 390 milionů, zbytek si vydělá. »Jde o stovky zakázek pro soukromé firmy,« konstatuje rektor Vojtěch Konopa.

V žebříčku největších objednavatelů figurují dodávky technických řešení pro automobilový průmysl. Konkrétně Škoda Auto a dále Cadence Innovation, výrobce plastových komponentů pro auta, který je s opravdu úctyhodným obratem ve výši osm miliard korun největší firmou v Libereckém kraji. Další výzkumné centrum, které při univerzitě vzniklo, se zaměřuje na výrobu strojů produkujících nanovlákná. Což je v poslední době velký technický hit po celém světě. V této oblasti je smluvním partnerem firma Elmarco, rovněž z Liberce. Anebo státní podnik Diamo, který je dnes, po zrušení těžby uranu, zodpovědný za regeneraci území bývalých uranových dolů a jejich okolí. Studenti pod vedením pedagogického sboru pracují na matematických modelech, odpovídajících na otázku, jak a kdy se například v určitých vrstvách půdy projeví určité zamýšlené zásahy. »Snažíme se vyhledávat dostatečně erudované obory a atraktivní témata, která ale zároveň přinášejí dobrý finanční efekt,« uvádí šéf univerzity. A dodává, že v posledních letech se jeho ústav má co ohánět. Investoval totiž do modernizace studentských kolejí (350 milionů korun) a dále do výstavby nového informačního centra, ve kterém sídlí mj. i učebny informatiky, dále prostory pro setkávání studentů a podzemní parkoviště (200 milionů korun).

Rvačka o absolventy. Vysoká škola ekonomická v Praze staví do popředí hlavně zájem firem o své studenty. »Nezaměstnanost mezi našimi absolventy je téměř nulová,« říká rektor Richard Hindls (více str. 50-51). Velký význam přikládá nedávno otevřenému Rozvojovému a poradenskému centru, jež studentům poskytuje možnost kontaktu s praxí. Například formou simulovaného vstupního pohovoru se zaměstnavatelem, vyhodnocením silných a slabých stránek studenta a podobně.

VŠE v současnosti navštěvuje 17 tisíc studentů včetně doktorandů. O ně se stará 700 učitelů a 600 administrativních pracovníků, celkový rozpočet činí zhruba jednu miliardu korun ročně. Z toho se škola o zhruba 30 až 35 procent umí postarat sama. Z poloviny jsou to peníze z takzvané doplňkové činnosti a od sponzorů, kteří jsou s VŠE v intenzivním úzkém kontaktu, protože víceméně čekají na další várky hotových inženýrů a doktorů. Hlavním partnerem je Česká spořitelna, dále »velká čtyřka«, čímž se rozumějí čtyři na světě nejuznávanější auditorské firmy (Ernst & Young, KPMG, PricewaterhouseCoopers a Deloitte), Komerční banka, Škoda Auto, L'Oreal, Linde Gas, Tesco a další. Ostatně právě poradenské společnosti jsou podle nedávných průzkumů na prvním místě mezi nejoblíbenějšími zaměstnavateli absolventů ekonomického směru. Sponzoři se podílejí na vydávání knih a vědeckých časopisů, platí studentům i pedagogům stáže a výjezdy na odborné konference do zahraničí. Podílejí se také na formování podoby studia, jejich podněty jsou východiskem pro inovaci stávajících oborů a zavádění oborů nových.

Stát financuje veřejné vysoké školy, kterých je celkem 26, následovně. Největší částka – letos 20 miliard korun – připadá na činnost škol. Z toho 16 miliard je mezi školy rozdělováno za základě jejich výkonu, měřeného počtem studentů, navštěvujících školu během standardní doby studia plus jeden rok. Dále, jak upozorňuje vedoucí oddělení financování vysokých škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Jiří Dobíšek, záleží na charakteru studijního programu. Například studium filozofů je méně náročné, než je tomu u lékařů nebo chemiků, jejichž vzdělávání musí probíhat v malých skupinkách v laboratořích vybavených drahými přístroji. Ekonomickou náročnost vyjadřuje sedm koeficientů v hodnotách od 1,0 do 5,9. Počtem studentů a zmíněnými koeficienty se pak násobí základní částka – základní normativ, který se mění v závislosti na celkové úrovni rozpočtu. Loni to bylo 33 986 Kč, letos 34 325 Kč na studenta a rok. Dále jsou vypláceny bonifikace 12 916 Kč za každého absolventa, násobené opět koeficientem ekonomické náročnosti. Cílem je motivovat školy k racionálnímu přístupu a zamezit snaze uměle udržet na škole studenty, přinášející peníze. U doktorandů se částka bonifikace násobí koeficientem 1,5.

Další 2 miliardy z letošních 20 představují příspěvky veřejným vysokým školám na doktorandy, veřejným i vysokým školám na ubytovací stipendia a na sociální stipendia. Zbýlé 2 miliardy jsou určeny na rozvojové programy (1,569 mld. Kč), dále mj. na podporu našich studentů studujících v zahraničí (program Socrates, 285 milionů korun). Tyto příspěvky ale nejsou normativní, tj. školská zařízení na ně nemají žádný vymahatelný nárok. Podmínkou je schválení žádosti školy a samozřejmě také dostatek peněz v rozpočtu ministerstva školství.

Nenormativní charakter mají i fondy přidělované vysokým školám na reprodukci majetku. Například na údržbu, modernizaci či výstavbu nových školních budov. Letos byly na tyto účely vyhrazeny přibližně 3 miliardy korun. Další kapitolou jsou prostředky na spolufinancování programů EU. Podle Jiřího Dobíška EU požaduje, aby se škola na financování programu podílela 15 a někdy i 25 procenty. Letos bylo na tento účel rezervováno 530 milionů korun. Stát školám přiděluje ještě prostředky na výzkum a vývoj. Na rok 2007 takto bylo pro celou ČR vyčleněno celkem 9,7 miliardy korun, na vysoké školy z toho připadlo 60 procent.

Kudy do Cambridge? Univerzity a vysoké školy, které oslovil Ekonom, by rády ještě zvýšily svou finanční nezávislost na státu. »Současná struktura příjmů Masarykovy univerzity není špatná a snese i mezinárodní srovnání, nicméně by bylo dobré mít ještě více prostředků ze soukromých zdrojů,« konstatuje rektor Petr Fiala. Jednou z cest je generovat ještě více peněz z transferu technologií.

University of Cambridge, v souvislosti s úspěšností i po stránce finanční jedno z nejčastěji zmiňovaných vysokoškolských zařízení, se ale z Masarykovy univerzity hned tak nestane, to je jasné. I když si britská univerzita, čítající 30 různých vysokých škol, vydělává na stejné bázi jako Masarykova univerzita. Britové jsou o pár set let dále (první části cambridgeské univerzity vznikly už ve 13. století), žijí v jiném podnikatelském prostředí a také mají školné. To jim rovněž plní kasu, stejně jako zakázky od několika stovek firem, které se účelově usídlily v městě Cambridge a jeho předměstích. Proto se univerzitě a jejímu okolí říká Silicon Fen (Křemíkový močál). Názvem je vyjádřena podobnost se Silicon Valley (Křemíkové údolí) v jižní Kalifornii (USA), nejvýznamnějším technologickým centrem světa. Školné má také motivační funkci. Ve Velké Británii na ně půjčuje vláda a absolvent je začne splácet až v okamžiku, kdy jeho plat překročí určitou minimální hranici.

100 000 korun měsíčně platu není u vysokoškolských profesorů problém.